

הכלנית Anemone הראשונה של שנת תשע"ח

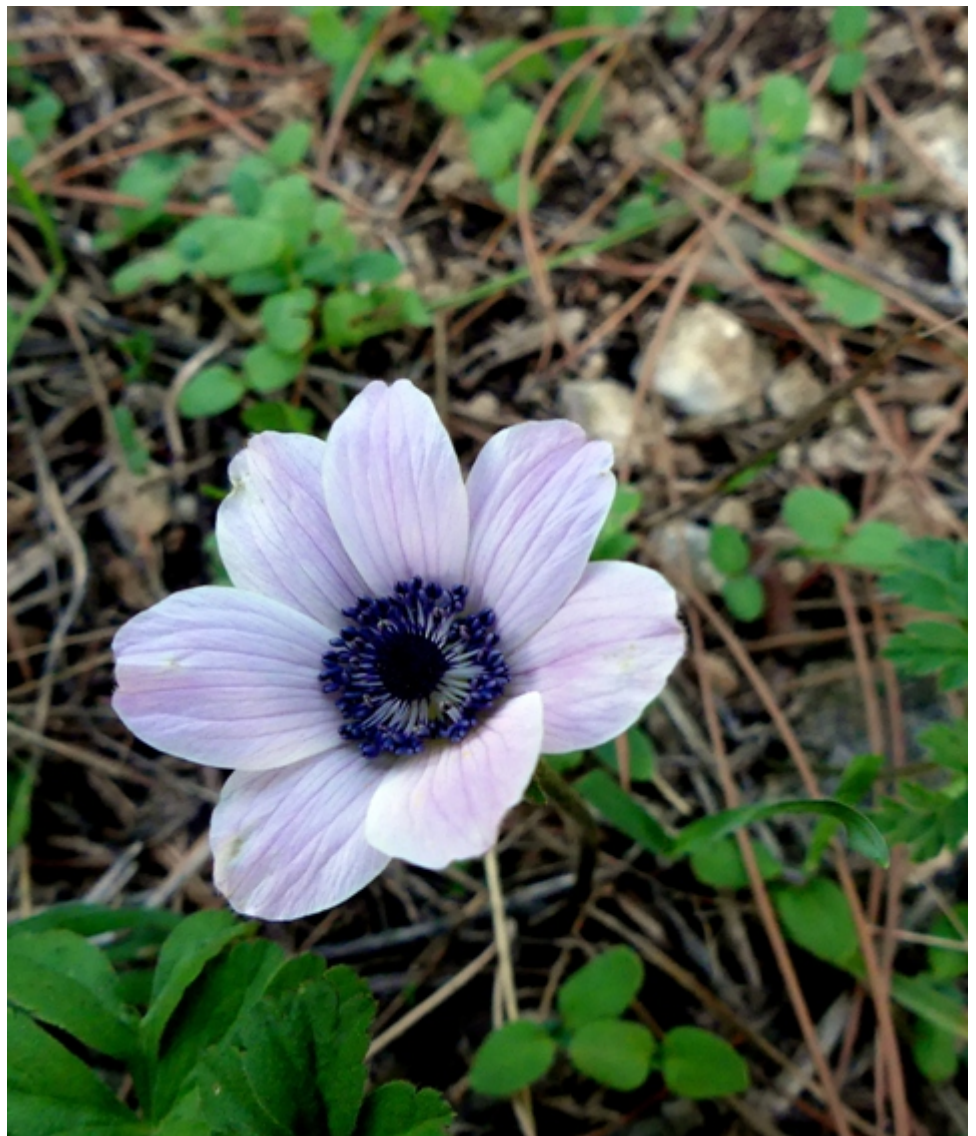
אורי אשכר - חוג כלנית, Uri.eshkar@gmail.com

אבי שמידע - המחלקה לאקולוגיה והתנהגות והמרכז לרצינות, האוניברסיטה העברית בגבעת רם.

avi.shmida@gmail.com

27.11.2017

בביקורנו בגבעה הלבנה של קיבוץ יסעור בגליל המערבי ב-16.11.2017 פגשנו שפע פרטים של **סתונית היורה** אשר פרחו בעקבות הגשם הגדול שירד ב-9.10.2017. אולם להפתעת כל המטיילים צדה את העין **כלנית מצויה** לבנה בודדה אשר התחילה לפרוח ממש בסוף נובמבר. שיא פריחת הכלניות חל בארצנו בדרך כלל בסוף חודש ינואר ובמשך חודש פברואר. הפרט הפורח אשר צילם אורי אשכר פרח חודשיים לפני המועד הרגיל. התופעה של צמחים הפורחים בתקופה חריגה מחוץ לעונה הרגילה של מין הצמח אינה יוצאת דופן ושכיחה בצמחים. ככל שתפוצת הצמח נעשית יותר גדולה ובאוכלוסיות נמצא יותר ויותר פרטים, גדלה ההסתברות למוטציות ולתופעות חריגות במבנה הפרחים ובזמן פריחתם.

מה נוכל ללמוד מתמונת הכלנית? רוב המטיילים עוברים בצד הפרח, זוכרים במוחם את מועד הפריחה היוצא דופן ואת הגוון הלבן-סגלגל של הכותרת. ואכן הזנים לבני-הפרחים וכחולי-הפרחים הם המקדימים ופורחים תמיד לפני הזן האדום. תצפית זו מהשנה מתאימה לדגם הקבוע שבו פרחי הכלנית הראשונים שפורחים הם לבנים-סגלגלים.

תכונה נוספת הנפוצה בכל זני הכלנית היא מרכז הפרח השחור. ואולם חשוב לשים לב כי מרכז הפרח השחור בנוי למעשה שלוש טבעות: מעגל מרכזי שחור כהה שבו עשרות עמודי עלי צפופים הניצבים בראש כל עלה שחלה. המעגל השני הוא זירי האבקנים שצבעם סגלגל מבריק והם ערוכים בתנוחה אופקית, פרושים לצדדים ובראשם מאבקים שחורים הבונים את המעגל השלישי החיצוני. ממחקרים אשר נעשו בעבר בישראל, מתברר כי עם פתיחת הפרח אברי הפרח הנקביים מבשילים תחילה (פרוטוגיניה); האבקנים מתפשקים לצדדים ומתרחקים לכיוון עלי הכותרת. מצב זה נשמר במשך 7-12 ימים ורק לאחר מכן מסתיים השלב הנקבי שבו הצלקות רצפטיביות ומתחיל השלב הזכרי. בשלב זה המאבקים (הכדורים הסגולים-כהים הנמצאים בראש כל מקלון מבריק שהוא זיר האבקן), נסדקים וגרגרי אבקה שחורים מתבלטים על פני המאבק ומתעופפים ברוח. מכיוון שהצילום מתעד את היום הראשון לפריחה הכלנית - רק הצלקות בשלות בשלב זה וזמינות לקבל אבקה, אך נשאלת השאלה מהיכן? מסתבר כי כל פרחי הכלנית הפורחים ראשונים בתחילת העונה אינם עושים זרעים מכיוון שאין לנקבות מקור של גרגרי אבקה לצורך הפרייתן. המצב הפוך לגבי הכלניות האחרונות לפרוח בסוף עונת הפריחה; בשלב זה אין עוד צלקות בשלות המסוגלות לקלוט גרגרי אבקה ולהוליך להפרייה. מצב זה איננו יעיל במידה רבה משום שחלק מפוטנציאל יצירת הזרעים לא מתממש. בנוסף לכך, חוקרים שוודיים גילו מין קרוב לסוג כלנית אשר בו, בתחילת עונת הפריחה, בנוסף לפרטים דו-מיניים ישנם גם פרטים רק זכריים ולהיפך בסוף עונת הפריחה; בנוסף לאוכלוסיה הרגילה של פרטים דו-מיניים מתווספים פרטים של "רק נקבות" בעלי פרחים הנושאים שחלות ועליים ובכך יש חיסכון בהקצאת משאבים. מסתמן מכך כי הכלנית המצויה שלנו יעילה הרבה פחות.....

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: אשכר א ושמידע א 2017 הכלנית Anemone הראשונה של שנת תשע"ח, חדשות בוטניות, כתב-עת "כלנית" מספר 4.

<https://www.kalanit.org.il/new-anemone-11-2017>